מעמא דאיכא כתב הא ליכא כתב לא. ופ"מ הא דנעי' דמיכא כתב משום דחזר ואמר שטר פסים הוא וכי האי גוונא הכא גבי נייר חלק אם חזר ואמר נייר חלק הוא היה נאמן אבל לעולם כ"ז שאמר גט הוא מגורשת ולא קשה מידי דשמואל וי"ל [דכיון] דס"ד השתא דמגורשת ודאי קאמר שמואל ל"כ לא תשיב ריעותא דאמר שהוא נייר חלק ול"כ כשחזר ואמר נמי נייר חלק הוא אית לן למימר דלאו כל הימנו לאוסרה כמו היכא דאיכא כתב ופ"מ והיכי ס"ד דמגורשת ודאי קאמר כיון דנראה שהוא נייר חלק וי"ל כיון דאמר ה"ז גיטך בדבר מועט מהימנינן לבעל כי היכי דאמרינן [ב]בעל שאמר גירשתי אשתי נאמן הואיל וכידו לגרשה ג"כ דאיירי דקרייה בי תרי מעיקרא ועיילי' לבי ידיה ואפקיה דלא חיישינן דלמא חלפיה ונייר חלק דקאמר שמואל לא נשעת נתינה ראו שהוא נייר חלק דא"כ אפילו היה ודאי כתוב נמי מילין אינו גט כיון דבשעת נתינה כבר נבלעו האותיות כדאמר בסמוך כי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט אלא שעה אחת אחר נתינה כשיעור שהאותיות יכולות להבלע ראו שהיה נייר חלק ועוד י"ל דבשעת נתינה ראו מרחוק ודומה להם נייר חלק ושמא אם היו מעיינין היו האותיות ניכרים: **מיא** דנרא. פי' ר"ח מי קליפת רימון וכן בערוך[ג]: **ושמואל** נמי חיישינן קאמר. השתא לא צריכי לאוקמי דבדקיה דכי לא בדקיה נמי איכא למיחש ומיהו ודאי אי בדקיה ולא פליט לאו כלום הוא: **צריכי** למיקרייה. קודם נתינה איירי מדמשני בסמוך לא צריכא דלבתר דקריה עייליה כו' ואי לא קרייה נראה דלא הוי גט מדלא משני הב"ע דלא קרייה משמע דאי לא קרייה אינה מגורשת ופ"מ דתנן נקמן בהזורק (דף פ.) כתב גט לאיש ושכר לאשה וטעה ונתן כו' ולאחר זמן גט יוצא מתחת ידי האיש ושכר מיד האשה תלא מזה ומזה ודייק עלה בהאשה רבה (ובמות דף לא.) מאי הוה לה למעבד ומשני איבעי לה לאקרויי גיטא והשתא אי לא קרייה אפי' לא הוחלפה להם אינה מגורשת וי"ל דנהי דאסורה לינשא בדלא קרייה מ"מ אם נשאת לא תלא אי נמי התם בעייליה לבי ידיה וקנסינן לה דאיבעי (ה) למיהדר מיד לאקרויי או לאחר נתינה מאחר שבאה לידי קלקול ומיהו אינה אסורה לינשא אי לא קרייה שנית כדאמר הכא לאו כל הימנו לאוסרה אע"ג דעל כרחיך לא קרייה בתר הכי והיה רגיל ר"י לקרות קודם הנתינה ולאחר הנתינה ומיהו פשיטא דאי לא קרייה קודם הנתינה וקרייה לאחר הנתינה דבר פשוט הוא דמגורשת אי צריכי למיקרייה מיתיבי ה"ז גיטך ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד וחזר ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה ואי אמרת צריכי למיקרייה בתר דקריה מי מצי אמר לה הכי [ב]לא צריכא דבתר דקריה עייליה לבי ידיה ואפקיה מהו דתימא חלופי חלפיה קמ"ל ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו לביני דני אשתכח מזוזתא אמר רב נחמן [ל]מזוזתא ביני דני לא שכיחא וה"מ דאשתכח חדא אבל ב' ג' מדהא הואי הא נמי הואי וגיטא אימור עכברים שקלוה ההוא גברא דעל לבי כנישתא שקל ספר תורה יהיב לה לדביתהו ואמר לה הא גיטך אמר רב יוסף למאי ליחוש לה אי משום מי מילין אין מי מילין על גבי מי מילין אי

[ו]תניא כוותיה דרב עדים שאין יודעין לחתום מקרעין להן נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין קרייה מאן דכר שמה חסורי מיחסרא והכי קתני עדים שאין יודעין לקרות קורין לפניהם וחותמים ושאין יודעין לחתום כו' אמר ר"ש בן גמליאל במה דברים אמורים בגיטי נשים אבל שחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין א"ר אלעזר מ"ט דרבן שמעון בן גמליאל שלא יהו בנות ישראל עגונות אמר רבא [א]הלכה כרשב"ג ורב גמדא משמיה דרבא אמר אין הלכה ואלא כמאן כרבנן והא ההוא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא תרגמא אקריאה רב יהודה מיצטער קרי וחתים א"ל עולא לא צריכת דהא [ב]ר' אלעזר מרא דארץ ישראל קרו קמיה וחתים ורב נחמן קרו קמיה ספרי דייני וחתים [ג]ודווקא רב נחמן וספרי דייני דאית להו אימתא אבל רב נחמן וספרי אחריני ספרי דייני ואיניש אחרינא לא רב פפא כי הוה אתי לקמיה שטרא פרסאה דעביד בערכאות של כותים [ד]מקרי להו לשני כותים זה שלא בפני זה [ה]במסיח לפי תומו ומגביה ביה ממשעבדי אמר רב אשי אמר לי רב הונא בר נתן הכי אמר אמימר [ד]האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינן ביה ממשעבדי [ה]והא לא ידעי למיקרי בדידעי [ה]והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף וליכא בדאפיצן והא בעינן צריך לחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר ואלא מאי קמ"ל דכל [ו]לשון כשר [ה]תנינא גט שכתבו עברית ועדיו יונית יונית ועדיו עברית כשר אי מההיא הוה אמינא הני מילי בגיטין אבל בשאר שטרות לא קמ"ל אמר שמואל נתן לה נייר חלק ואמר לה ה"ז גיטיך מגורשת [ז]חיישינן שמא במי מילין כתבו מיתיבי [ז]הרי זה גיטך ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד וחזר ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה טעמא דאיכא כתב הא ליכא כתב לא כי קאמר שמואל [ח]דבדקינן ליה במיא דנרא אי פליט פליט ואי לא פליט לאו כלום הוא וכי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט [ט] שמואל נמי [ח]חיישינן קאמר אמר רבינא אמר לי אמימר הכי אמר מרימר משמיה דרב דימי [ט]הני בי תרי דיהיב גיטא קמייהו

[ו] תניא כוותיה דרב. דאמר מקרעין להן נייר: **כרבנן.** דאמר כשרים לכולהו: **פרגמא.** להא דרב גמדא: **אקריאה.** שאם יודעין לחתום אע"פ שאין יודעין לקרות שפיר דמי וקרו קמייהו אחריני כרבנן ודרב ההוא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא לעיל: **רב יהודה.** זקן היה ועיניו כהות וכשהיה לריך לחתום בעד לו בדיין מלטער בקריאת שטר וקורהו וחותם: **מרא דארעא דישראל.** בקי מכל חביריו. ובמס' נדה מפרש אמאי קרי ליה מרא דארעא דישראל בפרק שני (דף כ.): **רב נחמן.** דיין היה ממונה מפי רים גלותא וחתנא דבי נשיאה דאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכד.) וסופרי הדיינים יראים ממנו ולא משקרי: **דעביד בערכאות.** וחותמיהם עובדי כוכבים דאסברא להו לעיל (י.): **ממשעבדי.** והא דאמרינן בפ' קמא[מ] מנני חורי ולא ממשעבדי בנעשה בהדיוט דלית ליה קלא: **דחתימו עליה סהדי ישראל.** וישראל עשאוהו אלא שכתבוהו לשון פרסי: **שכתבו.** כתב שלו: **בגיטין.** משום תקנת עגונות: **שמא במי מילין כתבוהו.** ונבלעו ואמרן לעיל[נ] כתבו במי טריא ואפלא כשר: **נייר.** סתם נייר של עשבים הוא ולא קלף מעובד עפלים דאי עפיץ הא אמרן[ס] אין מי מילין על גבי מי מילין: **שטר פסים.** שטר פיוסים שאומר לחבירו אוהבו ומאמינו שיכתוב לו על עצמו שטר חוב כדי שירלה עשיר: **שטר אמנה.** שכתב לות ולא לוה והאמינו לוה למלוה אלא יתבענו אלא אם כן יגוע ומסר לו את השטר: **לאוסרה.** משום אשתו: **הא ליכא כתב לא.** דאי בנייר חלק נמי אמרינן אלא אם כן אמרינן מגורשת מכדי תנא אתא לאשמועינן דאע"ג דלא אקריינא אי לא איכא דאמר לה הדר ביה תו ומחזקינן דגיטא הוא ואי בנייר חלק נמי סבירא ליה הכי לאשמועינן רבותא יתירתא דנייר חלק: **כי אמר שמואל.** נמי שמגורשת לא בסתמא אלא בדקינא ליה לנייר: **במיא דנרא.** לבע שקורין פויל"ר ומעבירים מי הלבע עליו ופולטו אותיות שבלע ונראות: **השתא הוא דפלע.** וכשהיו בלועות לא היה כתב: **חיישינן.** שמא לא נבלעו יפה ואם תא אסורה להן ומולגת ולא מתיבמת דספק גרושה היא: **הני בי תרי.** עדי מסירה: **לבי ידיה.** תחת כנפיו: **לא שכיח.** וזו היא שזרק זה ואין לאוש שמא גט זרק לה ואבד: **אכל הרבי תלת.** ואנו רואין שזה לא זרק אלא כתב אחד: **מדהא הואי.** על כרחך הדא הוא התם מעיקרא ומההא הואי מכרתא נמי אמרינן הואי התם וזה גט זרק ואימא עכברים שקלוה: **משום מי מילין.** שמא כתב לה גט מבחוץ ואינו ניכר: **אין מי מילין כו'.** וכל גוילים של ס"ת שלהם עבודים בעפלים: כריתות

מעמא דאיכא כתב הא ליכא כתב לא. ופ"מ הא דנעי' דמיכא כתב משום דחזר ואמר שטר פסים הוא וכי האי גוונא הכא גבי נייר חלק אם חזר ואמר נייר חלק הוא היה נאמן אבל לעולם כ"ז שאמר גט הוא מגורשת ולא קשה מידי דשמואל וי"ל [דכיון] דס"ד השתא דמגורשת ודאי קאמר שמואל ל"כ לא תשיב ריעותא דאמר שהוא נייר חלק ול"כ כשחזר ואמר נמי נייר חלק הוא אית לן למימר דלאו כל הימנו לאוסרה כמו היכא דאיכא כתב ופ"מ והיכי ס"ד דמגורשת ודאי קאמר כיון דנראה שהוא נייר חלק וי"ל כיון דאמר ה"ז גיטך בדבר מועט מהימנינן לבעל כי היכי דאמרינן [ב]בעל שאמר גירשתי אשתי נאמן הואיל וכידו לגרשה ג"כ דאיירי דקרייה בי תרי מעיקרא ועיילי' לבי ידיה ואפקיה דלא חיישינן דלמא חלפיה ונייר חלק דקאמר שמואל לא נשעת נתינה ראו שהוא נייר חלק דא"כ אפילו היה ודאי כתוב נמי מילין אינו גט כיון דבשעת נתינה כבר נבלעו האותיות כדאמר בסמוך כי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט דפליט אלא שעה אחת אחר נתינה כשיעור שהאותיות יכולות להבלע ראו שהיה נייר חלק ועוד י"ל דבשעת נתינה ראו מרחוק ודומה להם נייר חלק ושמא אם היו מעיינין היו האותיות ניכרים: **מיא** דנרא. פי' ר"ח מי קליפת רימון וכן בערוך[ג]: **ושמואל** נמי חיישינן קאמר. השתא לא צריכי לאוקמי דבדקיה דכי לא בדקיה נמי איכא למיחש ומיהו ודאי אי בדקיה ולא פליט לאו כלום הוא: **צריכי** למיקרייה. קודם נתינה איירי מדמשני בסמוך לא צריכא דלבתר דקריה עייליה כו' ואי לא קרייה נראה דלא הוי גט מדלא משני הב"ע דלא קרייה משמע דאי לא קרייה אינה מגורשת ופ"מ דתנן נקמן בהזורק (דף פ.) כתב גט לאיש ושכר לאשה וטעה ונתן כו' ולאחר זמן גט יוצא מתחת ידי האיש ושכר מיד האשה תלא מזה ומזה ודייק עלה בהאשה רבה (ובמות דף לא.) מאי הוה לה למעבד ומשני איבעי לה לאקרויי גיטא והשתא אי לא קרייה אפי' לא הוחלפה להם אינה מגורשת וי"ל דנהי דאסורה לינשא בדלא קרייה מ"מ אם נשאת לא תלא אי נמי התם בעייליה לבי ידיה וקנסינן לה דאיבעי (ה) למיהדר מיד לאקרויי או לאחר נתינה מאחר שבאה לידי קלקול ומיהו אינה אסורה לינשא אי לא קרייה שנית כדאמר הכא לאו כל הימנו לאוסרה אע"ג דעל כרחיך לא קרייה בתר הכי והיה רגיל ר"י לקרות קודם הנתינה ולאחר הנתינה ומיהו פשיטא דאי לא קרייה קודם הנתינה וקרייה לאחר הנתינה דבר פשוט הוא דמגורשת אי צריכי למיקרייה מיתיבי ה"ז גיטך ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד וחזר ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה ואי אמרת צריכי למיקרייה בתר דקריה מי מצי אמר לה הכי [ב]לא צריכא דבתר דקריה עייליה לבי ידיה ואפקיה מהו דתימא חלופי חלפיה קמ"ל ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו לביני דני אשתכח מזוזתא אמר רב נחמן [ל]מזוזתא ביני דני לא שכיחא וה"מ דאשתכח חדא אבל ב' ג' מדהא הואי הא נמי הואי וגיטא אימור עכברים שקלוה ההוא גברא דעל לבי כנישתא שקל ספר תורה יהיב לה לדביתהו ואמר לה הא גיטך אמר רב יוסף למאי ליחוש לה אי משום מי מילין אין מי מילין על גבי מי מילין אי

ידיה ואפקיה מהו דתימא ליחוש דילמא חלופי חלפיה קמ"ל:

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פכ"ד מהל' מלוה הלכה ז סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סימן מה סעי' ב [אס"ע סי' סו סעי' יג]:
מ ב מיי' שם טוש"ע חו"מ שם סכ:
מא ג מיי' פכ"ז מהל' מלוה הלכה ו סמג עשין כד טוש"ע ח"מ סי' סח סעיף ב:
מב ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
ה [מיי' פ"ד מהל' גירושין ה"ז טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' יד]:
ו [טוש"ע שם סי' קכו סעיף ו]:
מג ז ח טוש"ע אה"ע סימן קלה סעיף ד:
מד ט מיי' פ"ו מהל' גירושין הלכה יט סמג עשין נ טור ש"ע שם סעיף ו:
מה י מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף ב:
מו כ מיי' שם טוש"ע שם:
מז ל מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעי' ה:

תוספות רי"ד

תניא כוותיה דרב עדים שאין יודעים לחתום מקרעין להם נייר חלק וממלאים הקרעים דיו אמר רשב"ג בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעים לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין קרייה מאן דכר שמה חסורי מחסרא והכי קתני ושאין יודעין לקרות קורין לפניהם וחתמין אמר רשב"ג בד"א בגיטי נשים וכו' כדלעיל. א"ר אלעזר מ"ט דרשב"ג שלא יהו בנות ישראל עגונות אמר רבא הלכה כרשב"ג ורב גמדא משמיה דרבא אמר אין הלכה כרשב"ג ואלא כמאן כרבנן והא ההוא דעבד עובדא בשא' שטרות ונגדיה רב פפא תרגימו אקריאה. פי' רב גמדא דאמר הלכה כרבנן אקריאה שאם יודעים לחתום ואף ע"פ שאינן יודעים לקרוא שפיר דמי וקרו קמייהו אחריני וחתמי כרבנן ורב פפא בשאין יודעין לחתום. רב יהודה קרי וחתים. פי' זקן היה וקמו עיניו וכשהיה צריך לחתום עד או דיין היה מצער בקריאת השטר וקוראהו וחותם א"ל עולא לא צריכת דהא ר' אלעזר מרה דארעא דישראל הוא מקרי קמיה וחתים. פי' בשלהי פ' כל היד מפרש למה יקרא מרה דארעא דישראל שהיה בקי להכיר דם הנדה רב נחמן קרו קמיה סופרי דייני וחתים ודוקא רב נחמן וסופרי דייני דאית להו אימתא אבל רב נחמן וסופרי אחריני לא אי נמי סופרי דייני ואיניש אחרינא לא. פי' רב נחמן הוה חתנא דבי נשיאה והיה ממונה דיין מפי ראש הגלות וסופרי הדיינים יראים ממנו ולא משקרי: רב כהנא כי הוה אתי לקמיה שטרא פרסאה דעביד בערכאות של גוים קרי ליה לשני גוים זה שלא בפני זה במסיח לפי תומו ומגביה ביה מבני חרי על [דין] חותמיו שהיו גוים דלא מפקי ליה

מסורת הש"ס

ו) לעיל ט:, ב) [יומא ט: נדה כ:], ג) [לקמן כח: וש"נ], ד) [לעיל יח.], ה) לקמן פז:, ו) [עי' תוספות קדושין נ: ד"ה ה"ג מקדמי וכו' ותוס' לקמן מ: ד"ה חיישינן], ז) [עוס' פ"ו ע"ס], מ) [לף יח.], ט) [ע"ס], י) [לעיל ע"ס], כ) [כ"ב קלד:], ל) [ערך גרם ג' ע"ס].

גליון הש"ם

גמ' שמואל נמי חיישינן קאמר. ע' לקמן דף מ' ע"ב תד"ה חיישינן:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לריכי וכו' דאיכא לה למיהדר:

לעזי רש"י

פוייל"ר [פויי"ל]. צבע (ארגמן).

מוסף רש"י

מקרעין להן נייר חלק. ממלטין וחוסמין בסכין על הנייר את שמות העדים ונאלין העדים וממלאין את הקרעים דיו (לעיל ט.). בגיטי נשים. משום תקנת עגונות, שמא ילכה זה המגרש לפרס ניס או מסוכן שרוצה שלא תזקק ליבום (שם). והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף. שיהא הקלף מתוקן בעפלים בשעת עיבודו שעושים אותו שחור ושוב אין אדם עושה כה מתוק וחוזר וכותב עליו, מפני שהוא ניכר, וקלפי פרסיים אינם מעובדים בעפלין שקורין גל"ש ואדם יכול למחוק כתבו ומנים תחתים העדים וכותב למעלה ממון הרבה (לעיל יא.). מענינו של שטר בשיטה אחרונה. כדאמרינן בגט פשוט (כ"ב קמ"ב:) וקנינא מן פלוני אבל מה דכתוב ומפורס לעיל (לעיל יא.). בדמהדר. שמוחזר בשיטה אחרונה (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

לקלא ומ"ה לא גבי ביה אלא מבני חרי: אמר רב אמי אמר לי הונא בר נתן הכי אמר אמימר האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינא ביה ממשעבדי. פי' דכיון דישראל חתימי ביה מפיק ליה לקלא והא לא ידעי למקרי בדידעי והא בעינא כתב שאינו יכול להזדייף וליכא בדעפצין והא בעינן שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר ואלא מאי קמ"ל דבכל לשון כשר אמר אמימר משמיה דרב דימי מנהודעא הני בי תרי דיהבי גיטא קמייהו צריכי למיקרייה מיתיבי הרי זה גיטיך ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד וחזר ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת לא כל הימנו לאוסרה ואי אמרת צריכי למיקרייה לבתר דקרייה מי מצי א"ל הכי לא צריכא דבתר דקרייה עייליה לבי

כריתות דאית בה. שכתובה בה פרשת וכתב לה ספר כריתות: **לה לשמה: יכב וזוא לספרא.** לכתוב אותה פרשה לשם גירושיה: **הא בעינן שינה שמו ושמה.** דתנן לקמן (דף פ.) דפסול אלמנה צריך לכתוב שמו ושמה. ואית דלא גרסי שינה ומאן דגרים ליה משום מתני' דלקמן ואגב גרדא גרים ליה: **מאי קמ"ל.** כל הני פשיטא לן דפרשה שבתורה אינה גט: **עליו קולמוס.** על כל אות ואות: **ונכתוב לכתוב יהודה.** שהיה טועה וסבור שהוא צריך לכתוב יהודה: **וטעה ולא הטיל בו דלת.** הרי השם כתוב אלא שהוא שלא לשמו: **ואנוהו.** התנאה לפניו במצות[1]: **איהי כתבה ליה.** נותנת שכר הסופר כדאמרינן בגמרא דגט פשוט (ג"ע דף קסח.) משום תקנת עגונות: **אקנויי אקנו ליה רבנן.** הוא זחא מדידה והוי כמאן דיהיב ליה איהו דהפקר ב"ד הפקר: **ונתן.** בר נתינה שיהא שוה פרוטה: **העלה על זיס.** שאינו שוה כלום: **דחזי לאיצטרופי.** עם עלין הרבה לשכוב עליהן או למאכל בהמה ואע"ג דלא שוה פרוטה. אבל איסורי הנאה לא: **ולא קלסוה.** משום דאמר לה משמא דיחידאה: **דרשה.** זימנא אחריתי משמיה דרבים כי היכי דליקבלוה מיניה: **אלמא.** מדטרח כולי האי דליקבלוה אלמא הלכתא כוותיה: **חקק.** בטבלא נסכין: **עבד שילא.** לחירות: **כתב שחקק על גבי עבלא.** דף: **ופינקס.** כעין אותן של סומרים שמוקקים עליהן בעט: **ולא בכתב שעל גבי כיפה.** כעין כובע של למר ונותנות הנשים תחת לעיף קישוריהן כדאמרי' בגמרא אשה יוצאה (שבת דף מז.): **אנדוכתרי.** תכשיט ורוקמין עליו צורות במחט כעין ברושד"י"ל בלע"ז ואם רקמו עליהן אותיות הגט אינו כתב לפי שאינו כתוב וקבוע אלא מוטל על הבגד וב' ראשיו תחובים: **הא דחק תוכות.** של אותיות ולידיהן והאותיות בולטות אינו כתב לפי שאין לייר את האותיות אלא חקק סביבותיהם והעץ נשאר כמו שהיה בדפוס האותיות מאליו: **הא דחק ירכותיהן.** של אותיות דהיינו הן ממש שיקע הכתב זו היא כתיבה: **לא היה כתבו.** של עץ שוקע אלא בולט בולטות של דינרי זהב: **והא דינרי זהב תוכות הוא.** דקא סלקא דעתיה כשהוא מכה בקורנס חותם המטבע על הדינר תוכות וסביבות צורת החותם שהיא שוקעת והם מלאים דוחקין את תוכו וסביבות צורת הדינר וכנגד שקיעת רושם החותם אין הדינר של זהב נדחק ומאליה הצורה עומדת במקומה וגבי עץ כתיב (שמות לט) מכתב פתוחי חותם אלמא כתיבה היא: **ואילו הכא יריבות.** שהיה העץ דק כעין טס ולר האותיות מעבר אחד ודוחק ירכותיהן והן בולטות מעבר השני כמו שמלייריס כסף וזהב העשוי ליקבע בכלי עץ ששותים בהם יין: **רומא.** חותם המטבע שקורין קויינ"ץ: **מיחרץ חריץ.** התוכות והסביבות של צורתו שהיא שוקעת חורלין ודוחקין תוכות וסביבות של צורת הדינר על שעומדת צורת הדינר בולטת כמו שהיתה ונפקא מינה שאם חקק את הגט בחותם וכתבו על גבי טס לא הוי כתב דתוכות הוא: **או כגופי מכניף.** צורת החותם שהיא שוקעת כשתוכותיה דוחקים את תוכות של דינר ונכנס הזהב קצת בדוחק בתוך שקיעת הצורה ונמתח מתוך דוחקו ונכנס לתוך הצורה ונלאו ממילא הן אלא ע"י מכת הקורנס הצורה עצמה נמתחת לתוך הרושם והרי כתבה בידים: הא

אי משום כריתות דאית בה הא בעינן וכתב לה לשמה וליכא. תימה דלענין מגילת סוטה משמע בפ"ק דעירובין (דף יג.) דמוחקין לה מן התורה אפי' למאן דבעי כתיבה לשמה דקאמר רב פפא דלמ"ד אין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת תורה דשמא כתיבה ה"נ דמחקינן וא"ל דרב יוסף דשמעתין לא סבר לה כוותיה א"נ סבר כאידך תנא דסבר אין מוחקין לה מן התורה וכמתני' דבפ' כל הגט (לקמן דף כו.) דתנן הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש כו' ודייק מהתם ברים מס' זבחים (דף ב:) דשמא פסול וכ"ש ספר תורה דלא איכתוב לשם גירושין כלל ועוד נראה דאפי' מאן דמכשיר במגילת סוטה למחוק מן התורה אע"ג דבעי לשמה מודה לענין גט דפסול דבעירובין בפ"ק (דף יג.) משמע דכולהו תנאי מודו בהכך דפרק כל הגט דחשיבי שלא לשמה מדפריך התם ולית ליה לרב אחא בר יאשיה כתב לגרש את אשתו ונמלך בו' ובמגילת סוטה קתמא כשר משום דמסתמא שאין הכהן שעליו לכתוב מקפיד ומסתמא ניחא ליה אבל גבי גט בעל סתמא לא ניחא ליה אע"ג דפריך ממתני' דגט אדרבי אחא בר יאשיה דאיירי במגילת סוטה לענין שלא לשמה לא משמע ליה לחלק: **הא בעינן שמו ושמה.** אע"ג דמתני' דפרק הזורק (לקמן דף פ.) דשינה שמו ושמה מוקמינן לה דהאי הולד ממזר כרבי מאיר משמע דלרבנן לא הוי בשינה שמו אלא פסולא דרבנן ומדנקט שינה ולא נקט לא כתבו כלל משמע דבלא כתבו כלל כשר אפי' מדרבנן הא ליתא דעל כרחך לא כתבו כלל לר"מ פסול מה"ת דהא בעינן שיהא מוכיח מתוכו שהוא מגרש את אשתו ובלא כתבו כלל אין מוכיח אלא אומר ר"י דלא מייירי בשינה שמו ממש דא"כ הוה ליה למינקט לא כתבו כלל דפסול לרבי מאיר דמתני' ר' מאיר כדאמרי' התם דהוי רבותא טפי אלא שינה שמו היינו שכתב שם דגליל ביהודה והשתא קאמר הכא שפיר הא בעינן שמו ושמה וליכא [וכ"ש] דבלא כתבו כלל הוא דפסול: **דילמא** נתינת גט הוא. וכן שלף איש נעלו ונתן לרעהו (רות ד) לא בעינן שוה פרוטה אע"ג דכתיב ונתן ° וכן גבי תרומה [1]חטה אחת פוטרת את הכרי אע"ג דכתיב (דברים יח) תתן לו ובמתנות דס חטאת ובמתנות בהונות אין בו שיעור והא דאמר אבא שאול בפ' כל שעה (פסחים דף לב:) דזר שאכל תרומה לא מיחייב בפחות משוה פרוטה משום דכתיב (ויקרא כב) ונתן לכהן וגו' ואין נתינה בפחות משוה פרוטה היינו משום דתשלומי תרומה יליפינן ממשלומי מעילה דתרוייהו תשלומי קדש מיקרו וגמרי בחטו חט מהדדי ולמאן דבעי בכריתות (דף ו:) ואשר יתן ממנו על זר שתהא נתינה בכזית היינו משום דסיכה דהיא ולאפקה בלשון נתינה לאפוקי ממשמעות דסיכה קאתי דמשמע כל שהוא ולריך נתינה חשובה כמו ונתן לכהן את הקדש (ויקרא כב) דהוי בכזית [2]לרבנן דאבא שאול וכן לא יתן עליה לבונה דבפרק כל המנחות (דף ס.) מצריך כזית היינו משום דשני מלשון שימה דאתחיל בה לא ישים עליה שמן או משום דומיא דהקטרת לבונה בחוץ דהוא נמי הקטרת איסור דהוי בכזית [3]: **משמיה** דרבים וקלסוה **אלמא** הילכתא בוותיה. פי' בקונטרס מדטרח עלה דלקלסוה ובפ' מי שאחזו (לקמן דף עז.) לא יתכן לפרש כן דקאמר נפק רבי חייא דרשה משמיה דרבי וקלסוה משמיה דרבי ולא קלסוה אלמא לית הלכתא כוותיה ואומר ר"ת דהכא דייק מדקלסוה כי אמר משמיה דרבים ולפיכך נמי לא קלסוה כי אמר משמיה דיחיד מעיקרא ולקמן איפכא:

למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא. הוה מצי לאקשויי מלוחות דכתיב בהו כתיבה בכמה קראי והיה כתבם חקוק דכתיב (שמות לב) חרות על הלוחות אלא דניחא ליה למיפרך מגט לגט:

התקבלי

מסורת הש"ס

[1]) [לקמן כג. כד: כה. כו. סוטה כ:], [2]) שבת קד: לקמן נד: [מסכ' סופרים פ"ה ה"ג], [3]) לקמן עז., [4]) [מי' כיפה של אמר אחוגה אם רקם באחוגה גט אשה או גט מירות אינו גט. עיוון ערך כפה], [5]) [פירוש מנחלין הולין ולוכפין אוחן ומלירין בהן כתב כמו שעושין האמעאלים במחלאות כותבין אותיות ונקראות. עיוון], [1]) [שבת קלג:], [2]) [קדושין נח:], [3]) [פסחים לב:], [4]) [וע"ע תוס' פסחים לב: ד"ה ולין ותוס' מנחות ס. ד"ה מי בעינן ותוס' ב"מ מז. ד"ה קונים],

---

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:

דברים כד א

2. עֲזִי וְזִמְרַת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ:

שמות טו ב

גליון הש"ס

גמ' אילימא משום דבתי' וכתב. עי' לקמן דף כב ע"ב תד"ה והא לא: תוס' ד"ה דילמא וכו' וכן גבי תרומה. עיין שבת דף כה ע"ב תוד"ה תתן לו:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' התם אלא דבעינא זה אלי:

הגהות הגר"א

[א] גמ' הא בעינן שמו ושמה וליכא כו' כל"ל:

לעזי רש"י

ברושד"ר. רקמה.

קרינ"ץ. מטבעה.

מוסף רש"י

וטעה ולא הטיל בו דלת. ומאלא שם כתוב כדלכו אבל שלא לשמו הוא (לקמן נד:) ומאלא שם נכתב במקומו אבל לא בכוונה (שבת קד:). **מעביר עליו קולמוס.** לשמו (לקמן נד:) לכוונת שם על כל אותיותיו כאילו הוא כותבו (שבת שם). **וקלסוה.** יפה אמרת (לקמן עז.).

עין משפט נר מצוה

מח א מי' פ"ח מהלכות גירושין הל' נ ופ"ג שם הלכה ח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע מ' קלח סעיף ח:

מט ב מיי' פ"נ מהל' גירושין הלכה ד סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:

נ ג מיי' פ"ח מהל' תפילין הלכה טו סמג לאוין נ טוש"ע י"ד סי' רעו סעיף ב:

נא ד מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה כ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע מ' קכה סעיף ח:

נב ה ו מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע אה"ע מ' קכה סעי' ד:

נג ז מיי' פ"ט מהלכו' כלי המקדש הלכה ב סמג עשין קעב:

נד ח מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' ו סמג עשין נ טוש"ע שם:

תוספות רי"ד

שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר פי' דהא כתיב ונתן בידה על נתינת הגט מיירי ולא דליתיב לה מידי דשוה הוא: ת"ר ונתן ולא חקק למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא ורמינהו עבד שיצא בכתב שע"י טבלא ופנקס יצא לחירות אבל לא בכתב שע"ג כיפה ואנדרכתן פי' שחקק בסכין הגט ע"ג טבלא או ע"ג פנקס שהם מלאים שעוה וחוקקין עליהם בעט ברזל זו היא חשובה כתיבה אבל מה שרוקמין במחט ע"ג כיפה שהיא כמין כובע של צמר על ראש הנשים ואנדרכתי מין תכשיט הוא ורוקמין אותו במחט ורקמת המחט לא חשיבא כתיבה לפי שאין האותיות קבועות אלא תחובות וכבי' כתב קבוע על הדבר שהוא מגרש בו אמר עולא אמר ר' אלעזר לא קשיא הא דחק קורות הא דחק ירידות פי' הא דחק קורות של אותיות וצידיהן והאותיו' בולטות אינו כתב לפי שלא צייר את האותיות ולא חקק (אלא) סביבותיו והעץ נשאר כמות שהיה ונמצאו האותיות בולטות מאליהן והא דחק ירידותיהן שהאותיות שוקעין בטבלא והוו חשובה כתב וגופי האותיות קורא ירידות:

התקבלי גיטיך והתקבלי כתובתיך מהו. תע"ג דכתבו על מיסורי הנהר כשר היינו משום דיהיב לה מיהא כל הגט אבל הכא לא יהיב לה אלא בתורת פרעון: **על** מנת שתחזירי לי הנייר מגורשת. בפרק מי שאחזו (לקמן דף עה.) קבעי מ"ש רישא ומ"ש סיפא ומפרש לשון אחד משום דסיפא הוי תנאי בטל ומעשה בדבר אחד והוי תנאי בטל ומעשה קיים דקסבר ההוא לישנא דאומר ע"מ לא כאומר מעכשיו דמי ואין גט יכול לחול עד שתחזירהו ואז א"א להתגרש שאין הגט בידה הילכך תע"פ שלא החזירתו מגורשת וכגון דקאמר בפ"ק דקידושין (דף ו:) הילך אתרוג זה במתנה ע"מ שתחזירו לי החזירו יצא כו' לא סבר ההוא לישנא אלא רבא לטעמיה דמפרש בפ' מי שאחזו משום דהוי מעשה קודם לתנאי ותע"ג דבהיא דאתרוג נמי מעשה קודם לתנאי דק רבא במילתיה למינקט התנאי כמו שצריך להתנות ולההוא לישנא דמפרש בפי שאחזו (לקמן עד.) משום דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי לא הוי גט אלא אם כן החזירתו לבסוף שנתקיים התנאי ואז הוי גט משעה שבא לידה: **ספר** אחד אמר **רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים.** תע"ג דלקמן (דף כא:) דרשי רבנן ספר לספירת דברים מכל מקום דרשי' נמי הך דרשה דהכא ות"ת היכי מכשירין בפ' בתרא (לקמן דף פז:) שייר מקלת הגט וכתבו בדף השני הוה לן למיפסל בשני דפין משום ספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים כדאמרי' בפ"ב דסוטה (דף יח.) כתבה בשני דפין פסולה ספר אחד אמר רחמנא כו' ואור"י דשני דפים דסוטה איירי בשתי תחיכות ולקמן איירי בקלף אחד בשני עמודים:

לא צריכא דמעורה. מכאן מדקדק ר' יצחק בר מרדכי דאין צריך בגט שתהא כל אות ואות מוקפת גויל מארבע רוחותיה כדאמר הכא דמעורה ור"י אומר דאין מכאן ראיה דהא דקאמר דמעורה היינו רגל ך' של שיטה עליונה בט' של שיטה שתתיה או ראש ל' בה' או בח' שלמעלה הימנה ומ"מ נראה לר"י דאין צריך ראיה להכשיר דדוקא בס"ת תפילין ומזוזות בעינן שיהו האותיות מוקפות גויל כדאמר בפרק הקומץ (מנחות דף לד.) משום דכתיב בהו וכתבתם כתיבה תמה אבל בגט ליכא קפידא דאפי' ספר ודיו לא בעינן בגט דספר לכתב בגט לספירת דברים הוא דאתא (לקמן כא:): **בכתובת** קעקע. מדאורייתא ליכא איסורא עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכחול כדתנן בפ"ג דמכות (דף כא.) ולר' שמעון אינו חייב אפי' כתב וקעקע עד שיכתוב את השם פי' שם דע"ז כדמפרש התם בגמרא ומיהו איסורא דרבנן איכא הכא דאפי' אפר מקלה אסור ליתן על גבי מכתו מפני שגרמה ככתובת קעקע ואפי' הוא הכא איסורא דאורייתא מ"מ הוי גט כדאמרי' לעיל כתבו על איסורי הנאה כשר אע"ג דאסור לכתוב דהא מיתהני באיסורי הנאה: **ת"ש** דאמר ריש לקיש הגודרות אין להם חזקה. פי' לאלתר אלא עד ג' שנים יש להם חזקה כדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף נ.) וא"ת מתני' הוה ליה לאתויי דתנן התם (דף כח.) העבדים חזקתן ג' שנים מיום ליום אבל לאלתר לא ועוד מאי קמ"ל ריש לקיש מתני' היא ודוחק לומר כמו שפי' הרב ר' יהודה מקורבי"ל דריש לקיש אתא לאשמועינן אפי' בכה"ג דאיירי הכא שהגט כתוב על ידו או על קרן של פרה דאיכא הוכחה קצת דיהביה לאשה אפ"ה אין לה חזקה ולהכי מייתי מר"ל דא"כ הוה ליה לפרושי כיון דלא איצטריך לאשמועינן אלא בכי האי גוונא אלא י"ל דממתני' לא שמעינן גודרות דה"א דוקא עבדים דבני דעת ועיילי מנפשייהו אבל גודרות אין דרכם לילך בבית איש ולהכי ה"א הכא שהגט כתוב על ידו ומוכח קצת שהוא שלה יש לה חזקה להכי מייתי מגודרות דאין להם חזקה אע"פ שיש הוכחה דלא עיילי מנפשייהו כמו עבדים: **אשה** לא ידעה לאקנויי. פירוש בדבר שהוא מחזיר לה ולא גמרה ומיקניא ליה אלא בתורת שאילה משאילתו לו תע"ג דאמרי' לעיל דדמי כתיבת סופר לקנו ליה רבנן מדידה מ"מ טבלא דידה לא מקנו ליה וא"ת וכי לא ידע מתני' ט)[דכותבת] דפשיט מינה בסמוך דהאשה כותבת את גיטה וי"ל דמלי לתוויי דכותבת על קלף דבעל אלא שנותנת שכר הכתיבה ורב אשי דפשיט מינה משמע ליה דאיירי בקלף שלה:

וכותב בכתב ידו ואחרים חותמים. ואם תאמר מה ענין שטרי הלואה לגט דאינם אלא לראיה ואפי' במלוה על פה היה גובה ממשעבדי אי לא משום דאין לה קול כדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב מב.) דמאן דיזיף בלנעה יזיף ומכר שיש לו קול אמרינן (שם מא:) המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים וראיה לפרש דגראה לגמרא דמסתמא כיון שהיה מלוה לכל בני העיר גם הם היו עושים לו טובה ונותנים לו במתנה או מוכרים לו שדות דפעמים שלא היו קונין לו אלא בשטר כגון שדי נחוה לך או מכורה לך וגם השטרות האלו היה כותב אותם ואחרים חותמים:

אלא

התקבלי גיטיך והתקבלי כתובתיך מהו. תע"ג דכתבו על מיסורי הנהר כשר היינו משום דיהיב לה מיהא כל הגט אבל הכא לא יהיב לה אלא בתורת פרעון: **על** מנת שתחזירי לי הנייר מגורשת. בפרק מי שאחזו (לקמן דף עה.) קבעי מ"ש רישא ומ"ש סיפא ומפרש לשון אחד משום דסיפא הוי תנאי בטל ומעשה בדבר אחד והוי תנאי בטל ומעשה קיים דקסבר ההוא לישנא דאומר ע"מ לא כאומר מעכשיו דמי ואין גט יכול לחול עד שתחזירהו ואז א"א להתגרש שאין הגט בידה הילכך תע"פ שלא החזירתו מגורשת וכגון דקאמר בפ"ק דקידושין (דף ו:) הילך אתרוג זה במתנה ע"מ שתחזירו לי החזירו יצא כו' לא סבר ההוא לישנא אלא רבא לטעמיה דמפרש בפ' מי שאחזו משום דהוי מעשה קודם לתנאי ותע"ג דבהיא דאתרוג נמי מעשה קודם לתנאי דק רבא במילתיה למינקט התנאי כמו שצריך להתנות ולההוא לישנא דמפרש בפי שאחזו (לקמן עד.) משום דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי לא הוי גט אלא אם כן החזירתו לבסוף שנתקיים התנאי ואז הוי גט משעה שבא לידה: **ספר** אחד אמר **רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים.** תע"ג דלקמן (דף כא:) דרשי רבנן ספר לספירת דברים מכל מקום דרשי' נמי הך דרשה דהכא ות"ת היכי מכשירין בפ' בתרא (לקמן דף פז:) שייר מקלת הגט וכתבו בדף השני הוה לן למיפסל בשני דפין משום ספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים כדאמרי' בפ"ב דסוטה (דף יח.) כתבה בשני דפין פסולה ספר אחד אמר רחמנא כו' ואור"י דשני דפים דסוטה איירי בשתי תחיכות ולקמן איירי בקלף אחד בשני עמודים:

לא צריכא דמעורה. מכאן מדקדק ר' יצחק בר מרדכי דאין צריך בגט שתהא כל אות ואות מוקפת גויל מארבע רוחותיה כדאמר הכא דמעורה ור"י אומר דאין מכאן ראיה דהא דקאמר דמעורה היינו רגל ך' של שיטה עליונה בט' של שיטה שתתיה או ראש ל' בה' או בח' שלמעלה הימנה ומ"מ נראה לר"י דאין צריך ראיה להכשיר דדוקא בס"ת תפילין ומזוזות בעינן שיהו האותיות מוקפות גויל כדאמר בפרק הקומץ (מנחות דף לד.) משום דכתיב בהו וכתבתם כתיבה תמה אבל בגט ליכא קפידא דאפי' ספר ודיו לא בעינן בגט דספר לכתב בגט לספירת דברים הוא דאתא (לקמן כא:): **בכתובת** קעקע. מדאורייתא ליכא איסורא עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכחול כדתנן בפ"ג דמכות (דף כא.) ולר' שמעון אינו חייב אפי' כתב וקעקע עד שיכתוב את השם פי' שם דע"ז כדמפרש התם בגמרא ומיהו איסורא דרבנן איכא הכא דאפי' אפר מקלה אסור ליתן על גבי מכתו מפני שגרמה ככתובת קעקע ואפי' הוא הכא איסורא דאורייתא מ"מ הוי גט כדאמרי' לעיל כתבו על איסורי הנאה כשר אע"ג דאסור לכתוב דהא מיתהני באיסורי הנאה: **ת"ש** דאמר ריש לקיש הגודרות אין להם חזקה. פי' לאלתר אלא עד ג' שנים יש להם חזקה כדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף נ.) וא"ת מתני' הוה ליה לאתויי דתנן התם (דף כח.) העבדים חזקתן ג' שנים מיום ליום אבל לאלתר לא ועוד מאי קמ"ל ריש לקיש מתני' היא ודוחק לומר כמו שפי' הרב ר' יהודה מקורבי"ל דריש לקיש אתא לאשמועינן אפי' בכה"ג דאיירי הכא שהגט כתוב על ידו או על קרן של פרה דאיכא הוכחה קצת דיהביה לאשה אפ"ה אין לה חזקה ולהכי מייתי מר"ל דא"כ הוה ליה לפרושי כיון דלא איצטריך לאשמועינן אלא בכי האי גוונא אלא י"ל דממתני' לא שמעינן גודרות דה"א דוקא עבדים דבני דעת ועיילי מנפשייהו אבל גודרות אין דרכם לילך בבית איש ולהכי ה"א הכא שהגט כתוב על ידו ומוכח קצת שהוא שלה יש לה חזקה להכי מייתי מגודרות דאין להם חזקה אע"פ שיש הוכחה דלא עיילי מנפשייהו כמו עבדים: **אשה** לא ידעה לאקנויי. פירוש בדבר שהוא מחזיר לה ולא גמרה ומיקניא ליה אלא בתורת שאילה משאילתו לו תע"ג דאמרי' לעיל דדמי כתיבת סופר לקנו ליה רבנן מדידה מ"מ טבלא דידה לא מקנו ליה וא"ת וכי לא ידע מתני' ט)[דכותבת] דפשיט מינה בסמוך דהאשה כותבת את גיטה וי"ל דמלי לתוויי דכותבת על קלף דבעל אלא שנותנת שכר הכתיבה ורב אשי דפשיט מינה משמע ליה דאיירי בקלף שלה:

וכותב בכתב ידו ואחרים חותמים. ואם תאמר מה ענין שטרי הלואה לגט דאינם אלא לראיה ואפי' במלוה על פה היה גובה ממשעבדי אי לא משום דאין לה קול כדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב מב.) דמאן דיזיף בלנעה יזיף ומכר שיש לו קול אמרינן (שם מא:) המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים וראיה לפרש דגראה לגמרא דמסתמא כיון שהיה מלוה לכל בני העיר גם הם היו עושים לו טובה ונותנים לו במתנה או מוכרים לו שדות דפעמים שלא היו קונין לו אלא בשטר כגון שדי נחוה לך או מכורה לך וגם השטרות האלו היה כותב אותם ואחרים חותמים:

אלא

הא בעינא [1]מכתב וליכא כדינרי זהב ולא כדינרי זהב כדינרי זהב דבולט ולא כדינרי זהב דאילו התם מגואי [2]והכא מאבראי בעא מיניה רבא מרב נחמן כתב לה גט על טס של זהב ואמר לה התקבלי גיטך והתקבלי כתובתך מהו אמר ליה [3]נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה איתיביה התקבלי גיטך והשאר לכתובתך נתקבלה גיטה והשאר לכתובתה טעמא דאיכא שאר הא ליכא שאר לא הוא הדין אע"ג דליכא שאר והא קמ"ל דאע"ג דאיכא שאר [4]אי אמר לה אין אי לא לא מאי טעמא אוירא דמגילתא הוא [5]ת"ר [6]הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת על מנת שתחזירי לי את הנייר הרי זו מגורשת [7]בעי רב פפא [8] בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה מאי תיקו ותיפוק ליה [9]דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים לא צריכא דמעורה [10]בעי רמי בר חמא היו מוחזקים בעבד שהוא שלו וגט כתוב על ידו והרי הוא יוצא מתחת ידה מהו מי אמרינן אקנויי אקני לה או דלמא הוא מנפשיה עייל אמר רבא ותיפוק ליה דכתב שיכול להזדייף הוא ולרבא קשיא מתניתין על היד של עבד בשלמא מתני' לרבא לא קשיא [11]בעדי מסירה ורבי אלעזר היא אלא לרמי בר חמא קשיא לרמי בר חמא נמי לא קשיא [12]בכתובת קעקע השתא דאתית להכי מתניתין [13](לרבא) נמי לא תיקשי [14]בכתובת קעקע מאי הוי עלה תא שמע [15]דאמר ריש לקיש [16]הגודרות אין להן חזקה בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בטבלא שהיא שלה וגט כתוב עליה והרי היא יוצאה מתחת ידו מהו מי אמרינן אקנויי אקניתא ליה או דלמא [17](אשה) לא ידעה לאקנויי אמר אביי [18]ת"ש אף הוא העיד על כפר קטן שהיה בצד ירושלים והיה בו זקן אחד והיה מלוה לכל בני הכפר וכותב בכתב ידו ואחרים חותמים ובא מעשה לפני חכמים והכשירוהו ואמאי הא בעינא [3]ספר מקנה וליכא אלא לאו משום דאמרינן אקנויי מקנה להו אמר רבא ומאי קושיא דילמא זקן

הא בעינא מכתב. פתוחי חותם: **מגואי.** מכח הרושם באותו לד שהלורה בולטת בו אבל אין דוחק מאבראי והיא בולטת מגואי: **הא ליכא שאר לא.** דמקום גט בעי למיתב לה מתנה גמורה משום גירושין ולא לשם פרעון דכתיב ונתן[19]: **אי אמר לה.** לכתובתיך: **אוירא.** גליון: **והנייר.** כל הנייר אני מעכב לעצמי: **אינה מגורשת.** דכיון דהנייר שלו לא נתן לה כלום דנמצאו אותיות פורחות באויר: **הרי זו מגורשת.** ותחזיר דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה[20]: **נייר שכן שיטה לשיטה.** שלי מהו: **דמעורה.** מעורה במקלת שהיו בו אותיות אדוכין המגיעין משיטה לשיטה בראשי כל תיבה ותיבה: **והרי הוא.** העבד: **יוצא מתחת ידה.** שהכיאתו לפניו ואמרה בעלי נתן לי העבד הזה וגירשני בו כדתנן במתני'[21] ונותן לה העבד: **מהו.** מי מהימנה בלא עדי מסירה הואיל ועכשיו הוא ברשותה או דילמא הוא מנפשיה אזל: **להזדייף הוא.** דילמא תגלה הוא ומתקתיה והדר כתביה: **בעדי מסירה.** שקראוהו: **ור' אלעזר היא.** דאמר אי אפשר לגט בלא עדי מסירה: **אלא לרמי בר חמא קשיא.** דבעיא בדליכא עדי מסירה היא: **בכותבת קעקע.** איכה נמחקת עולמית: **הגודרות.** בהמות על שם גדרות אלן (במדבר לב): **אין להן חזקה.** אדם שתפסן אינו יכול לטעון בעליהם מכרתם לי דאיכא למימר מעצמן הלכו אצלו: **והרי היא יוצאה מתחת ידו.** שהוא בא לגרשה: **לא ידעה לאקנויי.** לא גמרה ומקנייה דבר שאין בלבה לתת מתנה גמורה כזה שעתיד לחזור לה ולא גמרה ואקנויי' ליה אלא כעין שאלה נתנה לו והוא פסול דבעי ליתן בידה שיהא החפץ של בעל וליכא ת"ש אף הוא העיד על כפר קטן שהיה בירושלים והיה שם זקן אחד והיה מלוה לכל בני כפר וכותב בכתב ידו ואחרים חותמים ובא מעשה לפני חכמים והכשירו ואמאי הא בעי' ספר מקנה וליכא פי' בעי' שהלוה יקנה לו קרקעותיו וישעבדם לו בספר וימסור לו למלוה הספר כתוב וליכא אלא לאו משום דההוא זקן הוה מקנה להו [22] ויהיב להו מקנה והם הכי נמי האשה ודילמא זקן שאני דידע לאקנויי אבל אשה לא:

נה א מיי' פ"ע מהל' כלי המקדש הלכה ב סמג עשין קנג:

נו ב מיי' פ"ח מהלכות גירושין הל' טו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכד סעיף ח:

נז ג מיי' שם טוש"ע אה"ע שם סעיף ח בהג"ה:

נח ד מיי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קמג סעיף יא:

נט ה טואה"ע סי' קמג:

ס ו ז ח מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' ד סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קכד סעיף ו:

סא ט מיי' שם ופ"י מהל' טוען ונטען הל' ח ה סמג עשין לה טוש"ע שם טוש"ע ח"מ [סי' עג סעיף כא] סי' קלה סעיף א:

תוספות רי"ד

ת"ר הרי זה גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת פי' דכיון שהנייר שלו לא יתן לה כלום ונמצאו אותיות פורחות באויר ע"מ שתחזירי לי את הכתב מגורשת פי' והיא תחזור לו את הנייר כדי לקיים תנאו ותקרא נתינה דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה: בעי רמי בר חמא היו מוחזקים בטבלה שהיא שלה וגט כתוב עליה והרי היא יוצאה מתחת ידו מהו פי' והוא רוצה ליתנה לאשה ולגרשה בגט הכתוב עליו והתורה אמרה וכתב ונתן על הבעל מוטל לכתוב וליתן ובע' שיהא הנייר או כל חפץ הכתוב עליו הגט שלו מי אמרינן אקנויי אקניתיה ניהליה או דלמא אשה לא ידעה לאקנויי פי' לא ידעה לאקנויי דבר שאין בלבה לתת מתנה גמורה כזה שעתיד לחזור לה ולא גמרה ואקנויי' ליה אלא כעין שאלה נתנה לו והוא פסול דבעי ליתן בידה שיהא החפץ של בעל וליכא ת"ש אף הוא העיד על כפר קטן שהיה בירושלים והיה שם זקן אחד והיה מלוה לכל בני כפר וכותב בכתב ידו ואחרים חותמים ובא מעשה לפני חכמים והכשירו ואמאי הא בעי' ספר מקנה וליכא פי' בעי' שהלוה יקנה לו קרקעותיו וישעבדם לו בספר וימסור לו למלוה הספר כתוב וליכא אלא לאו משום דההוא זקן הוה מקנה להו ט) ויהיב להו מקנה והם הכי נמי האשה ודילמא זקן שאני דידע לאקנויי אבל אשה לא:

ט) אולי ל"ל ויהיב לו ושפיר הוי ספר מקנה וא"כ הכי נמי:

מסורת הש"ס

ט) [תוספתא פ"ב] לקמן עה., כ) [סוטה יח.], ל) [לעיל ט: וש"נ], ד) ר"מ מ"ז, ה) כתובות פד: ב"ב לו., ו) רש"ל מ"ז, ז) עדיות פ"ב מ"ג, ח) [דברים כד], ט) [מוסה מא:], י) [לעיל יט.], כ) [דברים כד], ל) גי' מגדל דוד,

---

תורה אור השלם

1. וְיַעֲשׂוּ אֵת צִיץ זָהָב טָהוֹר וְכִתַבְתּוֹ עָלָיו מִכְתַּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיי׳ שמות לט ל
2. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:

דברים כד א

3. וְאַקֹּח אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶת הַחֲתוּמִים הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְאֶת הַגְּלוּי: ירמיהו לב יא

גליון הש"ס

גמ' בין שיטה לשיטה. עי' לקמן דף כא ע"ב תוס' ד"ה יצא זה:

מוסף רש"י

והנייר שלי. לא יהיב לה ולא מידי, ורחמנא אמר ונתן בידה (לקמן עה.), הגודרות. בהמה דקה, על שם (במדבר לב) גדרות אלן (כתובות פד:) גודרות אלן וכל דבר המהלך בדרכים ובשווקים (רשב"ם ב"ב לו.), אין להן חזקה. אין המחזיק בהם יכול לומר לקוחין הן בידי, שמא מצאן והכניסן בביתו לפי שדרכן להלך בשדות (כתובות פד: ובעי"ז רשב"ם שם).

זקן שאני דידע לאקנויי. שהוא חכם וידע שאינו שטר אלא אם כן מקנהו לו לגמרי וגמר דעתיה ומקני אבל אשה בשאלה בעלמא: **לאחר חיתום שטרות.** לאחר שנחתם השטר כתב הערב כתב ידו ואני ערב: **גובה.** המלוה ממנו: **מנכסים בני חורין.** אבל לא ממשעבדי כיון דליכא שטר בעדים אית ליה קנא והוה ליה כמלוה על פה. אלמא כל אדם נמי מקנה דהא האי שטרא כשחתם בו הערב לאחר זמן כבר היה מסור למלוה והילך נכסי הערב הזה משתעבדים בו והא בעינן ספר מקנה[ה] אי לאו דאקנייה ניהליה מלוה לערב וחתם והדר מסריה ניהליה: **כותבה אם גיטה.** ומקניא ליה לבעל ויהיב לה ניהלה: **והאיש כותב אם שוברו.** פרעון הכתובה שפרע ומקנהו לאשה והיא מחתמת עדים ומוסרתו לו לבעלה בידו: **עליו.** על העבד: **קנאתהו.** לעבד בשטר מתנה זה והגט שבידו דהוה ליה האי עבד כחצרה וגיעה ותכירה בתו לה כאחד: **וחצר מהלכת לא קנה.** דכי אמור רבנן חצרו של אדם קונה לו לאו בחצר מהלכת אמור דשאני מקרקעי דידי ממקרקעי דלא ניידי ורבא גופיה אמרה דלא קני בשנים אוחזין (ג"מ דף ע.): **בכפות.** דאינו רואי להלך: **חצרה הבאה לאחר מכאן.** כגון נתן לה גט בחצר חבירו והלך בעל חצר ומכר לה את החצר או נתן לה במתנה והא דאי אינה מגורשת דמאן מגרש לה דכשנתן הבעל הגט בחצר לא שלה היתה דתקני לה חצרה כאילו נותנו בידה וכי אתא האי חצר לידה לאו מכח הבעל אתיא לה דיהוי נותן לה החצר והגט ביחד: **מה ידה דאיתא.** בעינן נמי דלהוי בין מדעתה בין בעל כרחה הגט לתוכה: **בעל כרחה ליתא.** דאי אמרה אי אפשי לקבל מתנה ממנו לא קניא לה להא חצר ולא מיגרשה ביה דהא אמרה לא ניחא לי למיקני: [**והא שליחות**]. אשה עושה שליח לקבלה מדעתה אבל בעל כרחה אינו נעשה שלוחה שתגרש בקבלתו אבל הבעל עושה שליח להולכה ונותן לה על כרחה: **וקמשוי שליח לקבלה.** בפרקין דלקמן (דף סב:) דנפקא לן מושלח ושלחה[ה] קרי ביה ושלחה בלא מפיק ה"א: **קטנה.** אביה מקבל גיטה דנפקא לן בכתובות בפרק נערה (דף מז.) מוילאה והיתה[ו]: לא

אלא מהכא ערב היוצא בו'. קשה לר"י דברים הנושא (כתובות דף קב.[ז]) פליג ר' יוחנן ורים לקיש בחייב אני לך מנה בשטר וקאמר התם כתנאי מהך דערב ופי' בקונט' דפליגי אי חשיבא הודאה א"כ משמע דערב מחייב ליה משום הודאה דנעשה ערב בשעת מתן מעות מדמייתי לה עלה והכא משמע בהיא שטרא הוא משעבד נפשיה להתחייב מעתה ולפי' ר"ת דהתם דלא מפרש משום הודאה ניחא וי"ל דבתרתי פליגי בן נגס ור' ישמעאל בין שכתב בשטר ואני מודה שאני ערב בין שכתב בו ואני נעשה ערב מעכשיו דריש דקתני ערב היינא אחר חיתום שטרות משמע דפליגי בהודאה מדלא נקט בהאי ליישנא ערב שלא בשעת מתן מעות חייב ומדמהדר ליה בסיפא הרי שהיה חונק חבירו משמע דפליגי נמי בחונק וחייבי הכא מחונק דמשתעבד אע"פ שלא היה השטר שלו ולפי' הקונטרס דפליגי בהודאה אע"ג דתנן הוליא עליו כתב ידו גובה כו' התם בכתב וחתם תחתיו ופלוגתייהו שלא חתם ועדיין נמי איירי כשלא חתם אלא שכתב אני ערב [ומסר לו השטר בפני עדים]: **והילכתא** בכפות. כפות ויש בעינן כדמשמע לקמן בהזורק (דף עח.) דאמר (ח) כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו הרי זה גט ניעור אינו גט דהוא חצר המשתמרת שלא לדעתה ופריך ניחא לאמאי הוי גט חצר מהלכת היא וכ"ת ישן שאני והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והילכתא בכפות ופי' בקונטרס בהיא קאמר רבא דניעור אינו גט וכן פסקו הלכות גדולות דכפות ישן בעינן וליכא למימר דהכי פירושו והילכתא בכפות לא חשיב חצר מהלכת דלא דמי לעומד ויושב וכיון דכפות מועיל ישן לחוד נמי מועיל ולעולם רבא לא איירי בכפות דא"כ אמאי קאמר רבא ניעור אינו גט דהוי חצר המשתמרת שלא מדעתה אפילו הוי משתמרת לדעתה כגון שדיו כפופות בחבל ואוחזתו בידה לא הוי גט דחצר מהלכת היא דומיא דקלתה דאי לאו דקאמר התם בפ"ק דב"מ (דף ט:) דמינה נייח ואיהי דקא מסגיא אותה לא הוי גט אע"ג דמשתמרת לדעתה אלא ודאי רבא בכפות איירי וכי לא ידע אבתי דאיירי בכפות הוה מצי למיפרך מאי איריא דניעור אינו גט משום דמשתמרת שלא לדעתה אפי' משתמרת לדעתה נמי דחצר מהלכת היא אלא דעדיפא מינה פריך: **אבל** בחצר לגזור משום חצרה הבאה לאחר מכאן. וא"ת והא שמעינן שפיר מעבד דלא גזרינן משום חצרה הבאה לאחר מכאן וי"ל דבעבד ודאי לא גזרינן דאיירי בכפות ומילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בה רבנן: **אמר** שליחות מידה איתרבאי בו'. וא"ת בפ"ק דב"מ (דף י:) אמרי' דחצר משום ידה אתרבאי ולא גרע משליחות ובמגילה דזכות הוא קני אע"פ שאינו עומד בגד חבירו ולא הוי דומיא דיד דקני מכח שליחות דזכין לאדם שלא בפניו א"כ הכא דכתב לה שטר מתנה עליו אע"ג דלא הוי דומיא דידה דמתנה ליתא בעל כרחה תתגרש מכח שליחות וי"ל דדוקא לענין שלא בפניו אמרינן דלא גרע משליחות לקנות במידי דזכות הוא לו אבל בשאר דברים בעינן דומיא דידה דאל"כ חצר מהלכת אמאי לא קנה תקנה מטעם שליחות כמו שליח מהלך אע"ג דמטעם יד לא קני וא"ת רב שימי מאי קשיא ליה אטו לא ידע דשליחות מושלח ושלחה איתרבאי הא בריתא היא בפ"ב דקידושין (דף מא.) ומילתא דפשיטא היא לכ"ע וי"ל דרב שימי סבר כיון דאשכחן בשליחות דמתגרשת בלא הגעת גט לידה אע"ג דליתא בעל כרחה לענין חצר נמי דאיתרבאי משום יד לא מיסתבר ליה למימר דקפיד קרא אהכי דליהוי דומיא דיד ואגיי מהדר ליה דאין להביא ראיה משליחות לאחר כיון דשליחות איתרבאי מושלח ואחר איתרבאי משום יד:

ואיבעית אימא שליחות לקבלה נמי אשכחן בעל כרחה. משמע שרולה לומר דאפי' איתרבאי שליחות מידה ניחא כיון דאשכחן שליחות בע"כ ע"י אב אע"ג דאחר שליח לא הוי אלא מדעתיה תשיב שפיר דומיא דידה ותימה דאחר מתנה נמי אע"ג דליתא בעל כרחה ניהוי דומיא דידה כיון דאשכחן אחר כגון דתנן בהזורק (לקמן עז.) דמגורשת ואומר רבינו יצחק דאחרה דמקודש לכן לא הוי בעל כרחה כמו שליחות דאב * דיכולה להפקירו ולא תתגרש עוד על ידו אבל שליחות דאב אי אפשר לה לעכב בשום ענין שלא יקבל גט בעל כרחה. ודוחק: **שכן** אב מקבל גט לבתו קטנה בעל כרחה. ואפי' בעל כרחו של אב מתגרשת כשנותן לו בעל כרחו כדמוכח בפ"ב דקדושין (דף מד.) דאמר קדושין דמדעת אביה ולא היא גירושין דבע"כ בין היא בין אביה פירוש כיון דבעל כרחו של אב מתגרשת יכולה היא לקבל כמוהו וכן פירש שם בקונט' ועוד אמרינן התם נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה כיד אביה דמיא או כאחר אביה דמיא משמע דע"י אחר אביה מתגרשת שלא מדעתו כמו שהיא מקבלת שלא מדעתו אפילו אם כאחר אביה דמיא:

על

מסורת הש"ס

ח) כ"ב קעה: כתובות קב., ב) לקמן כב: ע"ש [עדיות פ"ב מ"ג], ג) [לקמן עח. ב"ק יב. ב"מ ט:], ד) ב"ק יב. ב"מ ט:, ה) לקמן עח., ו) [לקמן כד. סג.:], ז) [לקמן עז: ב"מ י:], ז) [קדושין מא.], ח) [ירמיה לב], ט) [שם], י) [שם ד"ה כתנאי],

מוסף רש"י

ערב היוצא לאחר חיתום שטרות. מתח מתמת העדים כמו פלוני ערב והוא מודה בדבר (כתובות קב.) לו: שכתב בתוך השטר אחר חתימת העדים אני פלוני בן פלוני ערב (רשב"ם ב"ב קנה:). גובה מנכסים בני חורין. המלוה מן הערב, ולא מנכסים משועבדים, כיון דלאחר חיתום השטר הוא הוא לה כמלוה על פה (כתובות קב.) בערבות שבעל פה, דמלוה על פה היא כיון דלא חתימי עדים על הערבות, והוא הדין לערב בלא שטר אחר מתן מעות (רשב"ם שם). אשה כותבת את גיטה. ומקנתו לבעל וחוזר ומוסרו לה לגירושין (לקמן כב.). והאיש כותב את שוברו. שובר פרעון כתובה שהאשה היה לה לכותבו ולמוסרו לו להיות לו לרמיה (שם). וחצר מהלכת לא קנה. אינה קונה לבעליה כלום דלאו חצר היא במהלכת (ב"ק יב.) חצר מהלכת לא שמעינן דתקני, דכי אתרבאי מאם המלא תמלא בידו גגו חצרו וקרפיפו אתרבאי, דלא ניידי והוי משתמר (ב"מ ט.). כל שאילו מהלך לא קנה. כלומר כיון שראוי לילך, לאו דומיא דחצר הוא ואין קונה כמותה חצר (שם). והילכתא בכפות. כגון שהעבד כפות שאינו ראוי לילך, דדמי לחצר (ב"ק יב.). חצר מהיכא איתרבי מידה. דכתיב ונתן ביד, וידה דשותה משמע כדכתיב (במדבר כא) ויקח את כל אדנו מידו (ב"מ י.).

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פכ"ו מהל' מלוה הלכה ו סמג עשין לג טוש"ע מ"מ סי' קכט סעיף ד:
סג ב ג מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה ה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכד סעיף ז:
סד ד ה ו מיי' פ"ה מהלכות גירושין הל' יז [והל"מ] סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף [טו יז] יח:
סה ז מיי' פ"ד מהלכות זכיה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רמה סעיף י:
סו ח מיי' פ"כ מהל' גירושין הלכה יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמו סעיף ד:

תורה אור השלם

1. כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביתו:
דברים כד א

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואב"א וכו' דיבולה להפקירו. קשה לי הא מ"מ משכחת בחצר דקטנה שהוא בע"י דא"י להפקיר:

הגהות הב"ח

(ח) תוס' ד"ה והילכתא וכו' דאמר רבא כתב וכו' דהוא ליה חצר:

תוספות רי"ד

ת"ש האשה כותבת את גיטה והאיש כותב את שוברו שאין קיום הגט אלא בחותמיו. פי' אלמא האשה כותבת גיטה בנייר שלה ונותנו לבעל והבעל מחתימתו ונותנו לה ומגורשה בו וש"מ שגם האשה יודעת להקנות. ומהכא מוכיח שצריך הסופר להקנות הנייר והדיו והקולמוס לבעל כדי שיהא הכל שלו: ועל היד של עבד ונותן לה את העבד ותיפוק דכתב שיכול להזדייף הוא בעדי מסירה ור' אלעזר היא אי בעית אימא אפילו תימא ר' מאיר ובכתובת קנקנ: